

Kopja Informali ta' Sentenza

**QORTI CIVILI
PRIM' AWLA**

**ONOR. IMHALLEF
JOSEPH R. MICALLEF**

Seduta tal-5 ta' Ottubru, 2010

Citazzjoni Numru. 1081/1996/1

Carmelo u Carmen konjuġi **ĊIANTAR**

VS

John **CAMILLERI** bħala *Chairman* ta' Maltacom p.l.c. ġja' Korporazzjoni Telemalta, u b'Nota tad-19 ta' Novembru, 1996, Saviour Farrugia assuma l-atti tal-kawża f'isem l-istess kumpannija; u b'degriet tal-20 ta' Novembru, 2008, isem il-kumpannija nbidel għal GO p.l.c.

Il-Qorti:

Rat l-Att taċ-Ċitazzjoni mressaq fit-2 ta' April, 1996, li bih u għar-raġunijiet hemm imsemmija, l-atturi talbu li din il-Qorti (a) ssib li l-kumpannija mħarrka waħedha taħti għall-incident li seħħ fil-bini tal-*Exchange* tagħha f'Tas-Sliema nhar it-30 ta' Lulju, 1991, meta waqa' tagħmir ta' arja kundizzjonata fuq l-attur li, minħabba f'hekk, garrab għrieħi u mankament li ma jfiqix; (b) tillikwida d-danni mgarrbin mill-atturi minħabba f'hekk, jekk meħtieġ billi taħtar periti biex jaslu għal tali likwidazzjoni; u (ċ) tikkundna lill-kumpannija mħarrka tħallashom id-danni hekk likwidati. Talbu wkoll l-ispejjeż;

Rat in-Nota tal-Eċċezzjonijiet imressqa mill-kumpannija mħarrka fil-21 ta' Novembru, 1996 li biha laqgħet għall-azzjoni attriċi billi, b'mod preliminari qalet li l-istess azzjoni waqgħet billi għadda ż-żmien ta' sentejn minn dak inhar li seħħ l-incident, sakemm ma kienx tressaq u gie notifikat lilha xi att ġudizzjarju matul l-imsemmi żmien. Fil-mertu, laqgħet billi ċaħdet li hija b'xi mod responsabbli għal dak li seħħ billi ma kienet taħti għall-ebda traskuraġni, imperizja jew negliġenza li jwassluha biex twieġeb għall-pretensjonijiet tal-attur;

Rat li l-kumpannija mħarrka irtirat l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni waqt is-smiġħ tat-30 ta' April, 1997;

Rat id-degriet tagħha (diversament presjeduta) tad-19 ta' Jannar, 1998¹, li bih ħatret lill-konsulent ortopediku Frederick Żammit Maempel bħala perit mediku biex jeżamina lill-attur u jgħid jekk garrabx tassew għrieħi u ħsara li ma jgħaddux;

Rat ir-Relazzjoni tal-espert mediku mressqa fil-15 ta' Mejju, 1998², u minnu maħlufa kif imiss waqt is-smiġħ tad-9 ta' Novembru, 1998;

Rat in-Nota mressqa mill-kumpannija mħarrka fil-11 ta' Novembru, 1998³, li bih talbet il-ħatra ta' periti mediċi addizzjonali;

¹ Paġ. 70 tal-proċess

² Paġġ. 85 – 9 tal-proċess

³ Paġ. 91 tal-proċess

Rat id-degriet tagħha (diversament presjeduta) tat-2 ta' Diċembru, 1998⁴, li bih ħatret lill-Professor Victor Griffiths, il-kirurgu Carmel J. Sciberras u l-kirurgu Charles Grixti bħala esperti mediċi addizzjonali, liema ħatra nbidlet b'degriet tal-21 ta' Mejju, 1999⁵, meta nħatar il-kirurgu Joseph (Peppinu) Attard bħala perit mediku addizzjonali sostitut minflok il-kirurgu Charles Grixti, filwaqt li b'degriet ieħor tad-29 ta' Jannar, 2001⁶, l-esperti maħtura l-Professor Griffiths u l-kirurgu Sciberras inbidlu u nħatru minflokhom il-kirurgi Anthony Bernard u Daniel Gatt;

Rat id-degriet tagħha tad-29 ta' Ottubru, 2003⁷, li bih ħassret *contrario imperio* l-ħatra tal-imsemmija periti mediċi addizzjonali u ordnat li ssir it-trattazzjoni tal-għeluq tal-kawża;

Rat il-verbal tas-smiġħ tal-15 ta' Ġunju, 2004⁸, li bih fuq talba tal-avukat tal-kumpanija mħarrka, il-kawża tħalliet għas-sentenza fuq il-provi riżultanti mill-atti;

Rat id-degriet tagħha tad-29 ta' Lulju, 2004⁹, li bih u fuq talba magħmula mill-atturi f'rikors tiegħu tal-14 ta' Lulju, 2004, tat lill-attur żmien biex iressaq is-sottomissjonijiet tiegħu b'Nota, liema żmien reġa' ttawwal bis-saħħa ta' degriet ieħor tas-7 ta' Settembru, 2004¹⁰, fuq talba oħra magħmula mill-atturi b'rikors tagħhom ta' dak inhar stess;

Rat id-degriet tagħha tal-14 ta' Ottubru, 2004, li bih ċaħdet talba magħmula mill-attur f'rikors ieħor tiegħu tal-4 ta' Ottubru, 2004, biex il-Qorti terġa' tiftaħ mill-ġdid l-istadju tal-provi biex jitressaq rapport mediku magħmul minn wieħed mit-tliet esperti mediċi addizzjonali li kienu nħatru mill-Qorti kif diversament presjeduta;

Rat id-degriet tagħha tad-19 ta' Novembru, 2004¹¹, li bih u fuq talba magħmula mill-attur b'rikors tiegħu tal-15 ta'

⁴ Paġ. 93 tal-proċess

⁵ Paġ. 96 tal-proċess

⁶ Paġ. 108 tal-proċess

⁷ Paġ. 120 tal-proċess

⁸ Paġ. 123 tal-proċess

⁹ Paġ. 126 tal-proċess

¹⁰ Paġ. 128 tal-proċess

¹¹ Paġ. 142 tal-proċess

Kopja Informali ta' Sentenza

Novembru, 2004, waqfet milli tgħaddi għall-għoti tas-sentenza u rriżervat li tagħti provvedimenti meħtieġa dwar it-tressiq tas-sottomissjonijiet tal-għeluq mill-partijiet;

Rat id-degriet tagħha tal-25 ta' Novembru, 2004¹², li bih u fuq talba tal-attur, tat lill-attur l-aħħar opportunita' li jressaq il-provi tiegħu dwar id-danni li jgħid li garrab minħabba l-incident;

Semgħet ix-xhieda mressqa mill-attur dwar l-aspett tad-danni mgarrba;

Rat in-Nota ta' Sottomissjonijiet imressqa mill-attur fis-27 ta' Jannar, 2006¹³;

Rat in-Nota ta' Sottomissjonijiet imressqa mill-kumpannija mħarrka fl-24 ta' Marzu, 2006¹⁴;

Semgħet it-trattazzjoni ulterjuri tal-avukat tal-atturi;

Rat l-atti kollha tal-kawża;

Rat id-degrieti li bihom ħalliet il-kawża għas-sentenza;

Ikkunsidrat:

Illi din hija azzjoni għal danni minħabba korriment waqt ix-xogħol. L-attur kien jaħdem bħala *technician* mal-kumpannija mħarrka (minn issa 'l quddiem imsejha "GO") u fit-30 ta' Lulju, 1991, kien tqabbad biex jgħin numru ta' ħaddiema sħabu biex iżarmaw medda *trunking* tas-sistema tal-arja kundizzjonata li kien jinsab fl-*exchange* ta' GO f'Tas-Sliema. Qabel ma laħaq inbeda x-xogħol, it-*trunking* inqala' minn postu u waqa' fuq l-attur. Hu baqa' jgorr l-effett tal-grieħi mgarrba u jqis li għal dak l-incident kienet taħti GO u jippretendi li hija tagħmel tajjeb għad-danni minnu mgarrba;

¹² Paġ. 143 tal-proċess

¹³ Paġġ. 179 – 181 tal-proċess

¹⁴ Paġġ. 184 – 6 tal-proċess

Illi GO twarrab kull xilja ta' htija u tgħid li m'hijiex responsabbli għal dak li ġara. Tqanqal ukoll il-kwestjoni dwar jekk l-azzjoni attriċi waqgħetx bil-preskrizzjoni;

Illi mill-fatti li joħorġu mill-atti tal-kawża jirriżulta li l-attur kien daħal jaħdem ma' GO f'Settembru tal-1978. FI-1991 kien laħaq il-grad ta' *trade technician II*. Fit-30 ta' Lulju, 1991, tqabbad biex jgħin gajj ta' żewġ ħaddiema oħrajn biex iżarmaw medda *trunking* tal-arja kundizzjonata li kienet imdendla ma' saqaf fl-*exchange* ta' GO f'Tas-Sliema. Ix-xogħol kellu jkun b'sahra. Mal-attur tqabbdu żewġ ħaddiema oħrajn.¹⁵ Sakemm sħabu marru jgħibu l-ixkaffar biex jitilgħu jaqilgħu t-*trunking* u qabel ma laħaq inbeda x-xogħol, l-istess tagħmir inqala' bl-irbit li kien iżommu b'kollox u waqa' fuq ras l-attur li nqabad taħt it-toqol ta' dak it-tagħmir. Kienu sħabu li qandlu l-armor li waqa' fuq l-attur u qalgħuh minn taħtu¹⁶. L-incident seħħ għall-ħabta tas-14.30 u dak il-ħin l-attur kien fil-kamra waħdu. Dak inhar l-attur kellu tmienja u tletin (38) sena. Huwa ttieħed l-isptar¹⁷;

Illi b'riżultat tat-tiġrif tat-*trunking*, l-attur ġarrab daqqa fuq rasu u spalltu x-xellugija, ksur fil-qasba ta' riġlu l-leminja u baqa' jħoss uġiġħ f'rasu¹⁸. Dam ma jidħol għax-xogħol madwar sena u xahrejn wara l-incident¹⁹. Huwa tħallas il-paga għaž-żmien kollu li baqa' ma jidħolx għax-xogħol. Riġlu damet fil-ġibs madwar xahrejn, iżda baqgħet ma fiqitx għaliex irkobbtu baqgħet ma għalqitx sewwa u riġlu baqa' ċentimetru aqsar minn riġlu l-ieħor²⁰. Meta reġa' daħal għax-xogħol, ingħata jagħmel xogħlijiet ħfief. FI-1993, hu kien tressaq ukoll quddiem bord mediku li ċċertifika li l-attur kien ġarrab disabili ta' għall-finijiet tal-Att dwar is-Sigurta' Soċjali li tagħha ngħata "gratifikazzjoni għall-inkapaċita'" f'somma ta' sitt mija u sittin lira Maltin (Lm 660)²¹. Appell imressaq mill-attur minn dik il-

¹⁵ Xhieda ta' Noel Borġ 27.6.1997 f'pagġ. 46 – 7 tal-proċess

¹⁶ Xhieda ta' Nażżarenu Abdilla 27.6.1997, f'pagġ. 54 tal-proċess

¹⁷ Dok "B", f'pagġ. 25 tal-proċess

¹⁸ Dok "D", f'pagġ. 28 – 30 tal-proċess

¹⁹ Xhieda tal-attur 30.4.1997, f'pagġ. 19 tal-proċess

²⁰ Osservazzjoni tal-Perit Mediku, f'pagġ. 88 tal-proċess

²¹ Dok "E", f'pagġ. 31 tal-proċess

konklużjoni ma ntlax²². F'Lulju tal-1993²³, l-attur talab lil GO b'att ġudizzjarju biex tagħmel tajjeb għad-danni li ġarrab fl-imsemmi incident;

Illi matul l-1994, GO ħatret bord mediku biex jara lill-attur. F'Ottubru tal-1994²⁴, dak il-bord wasal għall-fehma li l-attur kien se' jibqa' jgħorr għal dejjem il-ħsara f'irkobbtu u f'riġlu u irrakkomanda li l-attur ma jithalliex jitla' slielem u lanqas iġorr tagħbijiet tqal;

Illi f'April tal-1995²⁵, l-attur reġa' interpella lil GO b'att ġudizzjarju biex tersaq għal-likwidazzjoni tad-danni. Il-kawża nfetħet f'April tal-1996. L-attur waqaf jaħdem ma' GO fl-2000. Fl-2001, wara talba li saret mill-attur lid-Dipartiment, huwa nstab li kien jistħoqqlu pensjoni tal-invalidita' b'seħħ mill-15 ta' Settembru, 2001,²⁶ b'mod li kien meqjus mhux aktar tajjeb biex iżomm impieg regolari, la *full-time* u lanqas *part-time*²⁷;

Illi l-konsiderazzjonijiet ta' natura legali f'dan il-każ jirrigwardaw l-aspett dwar responsabbiltà għal dak li ġara. F'din il-kawża, ma jidhirx li hemm kontestazzjoni serja dwar kif seħħet il-ġrajja li wasslet għall-incident. Il-provi mressqa kienu biss dawk li ressqu l-atturi. GO għażlet li ma tressaq l-ebda provi, u kien biss f'xi wħud mix-xhieda mressqa mill-atturi li għażlet li tqiegħedhom għall-kontroll-eżami. Minkejja li ngħatat żmien biex tressaq il-provi li seta' kellha, GO xorta waħda għażlet li ma tressaqx provi²⁸;

Illi fin-Nota ta' Sottomissjonijiet tagħha, GO tisħaq li ladarba l-atturi naqsu li jressqu sottomissjonijiet biex jippruvaw li hija tassew kienet responsabbli għal dak li ġralu l-attur, allura dan ifisser li l-Qorti trid tara jekk kemm-il darba l-atturi seħħilhomx jippruvaw li tassew li dak li ġara trid twieġeb għalih il-kumpannija mħarrka. Il-Qorti

²² Dok "F", f'paġ. 32 tal-proċess

²³ Dok "X", f'paġ. 134 tal-proċess

²⁴ Dok "H", f'paġ. 35 tal-proċess

²⁵ Dok "Y", f'paġ. 136 tal-proċess

²⁶ Xhieda ta' Adrian Attard 15.3.2005, f'paġ. 153 tal-proċess

²⁷ Dok "AA2", f'paġ. 148 tal-proċess

²⁸ Ara l-verbal tal-5.10.2005, f'paġ. 166 tal-proċess

għalhekk sejra tistħarreg il-kwestjoni tar-responsabbilta' qabel kull haġa oħra;

Illi huwa magħruf li fil-qasam ta' responsabbilta' dwar korriment li jseħħ fuq il-post tax-xogħol waqt il-qadi ta' dmirijiet tal-persuna li tkun, jgħoddu regoli speċjali dwar dak li jseħħ meta ħaddiem jew terza persuna ġgarrab inċident bħal dak. Bit-tħaddim tar-regoli ġenerali tal-liġi dwar ir-responsabbilta' għal dak li wieħed irid iwieġeb għalih minħabba xi għamil jew nuqqas tiegħu, is-sejbien ta' htija għal inċident bħal dak jgħabbi lil min ikun qabbad lill-ħaddiem jew lit-terz li jkun, sakemm ma jintweriex li dak il-ħaddiem naqas li joqgħod għall-istruzzjonijiet jew għall-prekawzjonijiet li l-imgħallem tiegħu jkun widdbu bihom jew ipprovdieu, jew sakemm ma jintweriex li l-ħaddiem, bi traskuraġni jew b'rieda, ikun hu nnifsu ġab l-effetti tal-inċident b'idejh;

Illi b'zieda ma' dan, hija regola oħra ewlenija f'dan il-qasam, li l-imgħallem irid jiżgura li jipprovdii lill-ħaddiema tiegħu b'sistema xieraq ta' ħarsien minn kull periklu (dak li bosta jsejnhulu "*a safe system of work*") fejn ikun sejjer isir ix-xogħol minnu mitlub. Fid-dritt, dan id-dmir iġorr miegħu grad għoli ta' responsabbilta' fuq l-imgħallem, u jaqa' fuqu l-piż li jipprova li inċident ikun seħħ minkejja li jkun ħares dak kollu li l-liġi tistenna minnu f'dan ir-rigward. Huwa wkoll dmir li jitfa' fuq min iħaddem il-piż li jiehu miżuri preskritti xierqa²⁹ u jġib miegħu wkoll id-dmir tal-għoti ta' tagħrif meħtieġ, l-għoti ta' tagħlim u taħriġ u kif ukoll superviżjoni biex titħares is-saħħa u s-sigurta' tal-ħaddiem³⁰;

Illi jrid jingħad ukoll li l-imsemmi grad għoli ta' responsabbilta' fuq min iħaddem ma jehlisx lil min jaħdem mill-obbligu li jħares is-saħħa u s-sigurta' tiegħu nnifsu u ta' dawk kollha li jistgħu jintlaqtu mix-xogħol li jkun qiegħed iwettaq³¹, u b'mod partikolari, għandu jimxi id f'id ma' min ikun qiegħed iħaddmu safejn jidhlu l-obbligi li l-liġi tqiegħed fuq spallejn l-imgħallem u l-awtoritajiet

²⁹ Art. 6(2) tal-Kap 424

³⁰ Art. 6(3) tal-Kap 424

³¹ Art. 7(1) tal-Kap 424

kompetenti³² u għandu jzomm lura milli jqiegħed lilu nnifsu f'sitwazzjoni li tesponih għar-riskju bla bżonn u li joqgħod f'kull ħin attent għal dak li jkun qiegħed jagħmel³³;

Illi biex isir sħarriġ xieraq tad-dinamika dwar kif ikun seħħ incident, jeħtieġ li l-Qorti tqis l-“ambjent kollu tal-post tax-xogħol”³⁴, jiġifieri mhux biss tal-makkinarju jew l-impjant li fuqu jew bih ikun qiegħed jitwettaq ix-xogħol magħżul, imma saħansitra l-mod kif ikun qed jitwettaq ix-xogħol u l-ambjent li fih il-ħaddiem involut ikun tqiegħed jaħdem mill-imgħallem tiegħu;

Illi fil-każ li għandha quddiemha l-Qorti illum, ma hemm l-ebda dubju li l-attur ma kienx naqas milli jagħmel xi ħaġa li kien ordnat li jagħmel u lanqas kien għamel xi ħaġa li kien ordnat ma jagħmilx. Huwa każ fejn saħansitra lanqas kien għadu ndeda x-xogħol li l-attur (u sħabu) kienu ntalbu jagħmlu. Kif xehed is-superjur tiegħu ta' dak inhar, lanqas għaddielu minn moħħu x'kien se' jigrigi meta, ftit tal-ħin qabel, hu nnifsu kien għadda minn taħt dak it-*trunking* li kellu jaqa' fuq l-attur. Jirriżulta li x-xogħol li kellu jsir kien parti minn proġett ta' żmantellar ta' tagħmir qadim biex jitqiegħed minfloku tagħmir iġded. Jirriżulta wkoll li qabel ma ngħata x-xogħol, l-attur u ż-żewġ sħabu kienu ngħataw struzzjonijiet preċiżi dwar kif kellu jiżżarma biċċa biċċa l-istess *trunking* u kif kellhom jinqalgħu t-taqsimiet tiegħu mill-viti li kienu jorbtu waħda mal-oħra³⁵. Irriżulta li dak it-*trunking* kien ilu mwaħħal mas-saqaf għal għexur ta' snin³⁶, li sa xahar qabel kien “jistrieħ” fuq tagħmir ta' sistema telefonika (l-hekk imsejjaħ “*Strouger*”) u li dak inhar stess filgħodu ħaddiema oħra ta' GO (mit-taqsimi tal-*electricians*) kienu neħħew minn mat-*trunking* kull konnessjoni ta' elettricità' biex jitneħħa l-periklu lill-ħaddiema huma u jħottu l-istess *trunking*³⁷;

Illi ħareġ ukoll li s-sistema tat-*trunking*, minbarra li kien ilu snin kbar fil-post, kien imqabbad mas-saqaf u miżmum

³² Art. 7(2) tal-Kap 424

³³ P.A. RCP 30.10.2008 fil-kawża fl-ismijiet *Richard Farrugia vs Elbros Construction Ltd.*

³⁴ App. Civ. 14.5.2004 fil-kawża fl-ismijiet *Christian Bugeja vs Dr. Gerald Montanaro Gauci noe*

³⁵ Xhieda ta' Salvu Mamo 27.6.1997, f'pag. 62 tal-proċess

³⁶ *Ibid.* f'pag. 58 – 9 u 65 – 6 tal-proċess

³⁷ *Ibid.* f'pag. 67 tal-proċess

b'ċineg imdendlin mas-saqaf stess b'viti mdeffsa f'kavilji tal-injam u mhux marbutin mas-saqaf b'*rawl bolts*. Dan kien magħruf sa minn ħin qabel ma l-attur u sħabu tqabbd u jagħmlu x-xogħol u l-għarfien li seta' kien hemm il-possibilita' li *t-trunking* jiġġarraf għal isfel kienet ċirkostanza maħsuba tant li ż-żewġ ħaddiema l-oħra li ntgħażlu għax-xogħol intbagħtu jtellgħu xkaffar (*scaffolding*) minn band'oħra ħalli jqiegħduh taħtu biex ikollu fuq xiex jistrieħ jekk kemm-il darba jċedi hu u jkun qiegħed jiżżarma. Dak il-ħin li *t-trunking* waqa', ż-żewġ ħaddiema kienu għadhom qegħdin itellgħu l-ixkaffar minn isfel, u l-attur kien qiegħed iżarma l-imbarazz li tħalla mill-ħaddiema li ħadmu qabel sewwasew taħt fejn kien għaddej *it-trunking*, ħalli x'ħin jitwassal l-ixkaffar ma jkun hemm xejn x'iwahħlu milli jitmexxa bla xkiel³⁸. Inzerta li l-attur kien sewwasew taħt il-medda tat-*trunking* x'ħin dan iġġarraf;

Illi fil-fehma ta' din il-Qorti, dawn iċ-ċirkostanzi kollha juru li l-attur bl-ebda mod ma kien jaħti għal dak li ġaralu, u wieħed jista' jgħid li kien b'kumbinazzjoni li nzerta sewwasew taħt il-medda tat-*trunking* u li kien waħdu hemm dak il-ħin. L-attur ma kienx qiegħed jtlajja fejn ma messux ikun u lanqas jidher li kien bagħbas xi ħaġa li iġġarraf il-waqqgħa tat-*trunking*. Lanqas ma jista' jingħad li l-ħaġa ġrat b'forza magħgħuri jew b'acċident³⁹, għaliex kien hemm diġa' għarfien ta' kemm seta' kien prekarju l-istat ta' dak *it-trunking* sa minn ħin qabel ma nbeda x-xogħol fuqu biex jiżżarma. Fuq kollox, l-għarfien kien inissel ir-rabta tar-responsabbilta' f'każ li, bħalma tassew ġara, jiġġarraf is-sistema tat-*trunking* bi ħsara għal dawk li kienu qegħdin jaħdmu qribu jew taħtu;

Illi l-Qorti ssib li kien hemm rabta kawżali bejn il-ħtieġa tar-responsabbilta' ta' GO li tiżgura li l-ebda ħaddiem mitlub li jagħmel ix-xogħol li kellu jsir ma jingħab f'qagħda li jkorri u l-effett ta' n-nuqqas ta' twettiq ta' dik ir-responsabbilta' billi kien magħruf minn qabel li kien hemm riskju u li dak ir-

³⁸ Xhieda ta' Nazzareno Abdilla 27.6.1997, f'pag. 54 tal-proċess

³⁹ Art. 1029 tal-Kap 16

riskju seta' jkun evitat⁴⁰. Dak l-effett huwa l-korriment li garrab l-attur;

Illi għal dawn ir-raġunijiet, il-Qorti tasal ukoll għall-fehma li GO hija responsabbli għall-inċident mertu tal-każ u trid tagħmel tajjeb għall-ħsara li l-attur seta' garrab minħabba fih;

Illi, għalhekk, l-ewwel talba attriċi sejra tintlaqa';

Illi għal dak li jirrigwarda l-likwidazzjoni tad-danni li jistħoqqlu jiġbor l-attur, jibda biex jingħad li mill-provi mressqa l-atturi m'humieq qegħdin jitolbu kumpens għal infieq magħmul minnhom minħabba l-inċident (*damnum emergens*) iżda biss għal telf ta' qligħ għall-gejjieni (*lucrum cessans*). Jirriżulta wkoll li, sakemm l-attur dam 'il bogħod mix-xogħol waqt iż-żmien li kien korrut, ingħata l-paga kollha li kien imissu jaqla'. Jirriżulta wkoll li hu u għaddej is-smiġħ tal-kawża, l-attur mexxa proċeduri oħrajn quddiem id-Dipartiment tas-Sigurta' Soċjali biex jingħata għajnuna. Għall-ewwel, fl-1993, ingħata somma għad-disabilita' li garrab (u, għalkemm ma kienx kuntent biha u ressaq appell mid-deċiżjoni, dik is-sejba kienet konfermata). Iżda saħansitra, fl-2001, instab li kien inkapaċi biex jagħmel kull sura ta' xogħol u temm l-impieg minn ma' GO u ħareġ fuq pensjoni ta' invalidita';

Illi dak inhar li seħħ l-inċident, l-attur kellu tmienja u tletin (38) sena. Dak iż-żmien kellu paga bażika ta' Lm 2699⁴¹ fis-sena meta dak iż-żmien l-inqas paga f'kull ġimgħa kienet ta' € 73.88. Illum, l-inqas paga fil-ġimgħa hija ta' € 152.29⁴², li tiġi f'it iżjed mid-doppju li kienet meta ġara l-inċident. Wara li l-attur reġa' daħal għax-xogħol, ma ngħatax sahra;

Illi jekk wieħed iqis il-kriterju tal-paga bażi taż-żmien ta' meta sar l-inċident u jżid magħha ż-żidiet li minn żmien għal żmien kien mistenni li dik il-paga kienet togħla kieku l-attur żamm l-impieg tiegħu ma' GO, wieħed jasal biex

⁴⁰ P.A. LFS 30.1.2008 fil-kawża fl-ismijiet *John Barbara vs AirMalta p.l.c.*

⁴¹ Li jgħibu € 6,287 fi flus tal-lum

⁴² A.L. 126 tal-1992 (L.S. 452.71) kif emendat minn żmien għal żmien

ifassal medja ta' dħul fis-sena fl-ammont ta' ħdax-il elf u seba' mitt euro (€ 11,700);

Illi GO ressqet sottomissjoni li f'każ li l-Qorti tasal biex tkejjel l-ammont ta' kumpens li l-attur jistħoqqlu jirċievi, irid jittieħed qies ta' somma ta' 'l fuq minn erbatax-il elf lira Maltin li huwa rċieva bħala *terminal payment* mingħand GO talli rtira mill-impieg qabel iż-żmien. Il-Qorti ma tistax tieħu qies ta' dan, għaliex ma tressqet l-ebda prova waqt l-istadju tal-ġbir tal-provi u din il-Qorti ma tilqax bħala prova dak li jkun biss sottomess f'Nota tal-Osservazzjonijiet;

Illi b'riżultat tal-ġrieħi li ġarrab fl-inċident, l-attur jirriżulta li għandu debilita' ta' tmineja fil-mija (8%) kif stabilta mill-perit mediku. Dik is-sejba wasal għaliha f'Mejju tal-1998, jiġifieri seba' snin wara l-inċident. Min-naħa tiegħu, l-attur kien qabbad konsulent *ex parte* li, fi Frar tal-1993, kien wasal għal fehma li kellu debilita' ta' tnax fil-mija (12%). Tul iż-żmien li kienet qiegħda tinstema' l-kawża, fl-2001⁴³, reġa' qabbad konsulent ieħor li wasal għall-fehma li l-attur ma kienx aktar tajjeb għax-xogħol (ta' min jgħid li din il-konsulenza talabha biex seta' jressaq talba oħra quddiem il-Bord mediku għall-finijiet tal-għoti ta' pensjoni ta' invalidita' li, fil-fatt, kien laqa' t-talba tiegħu xi xahar wara⁴⁴). Tul in-Nota ta' Osservazzjonijiet tiegħu, l-attur saħansitra issottometta li l-Qorti jmissha tadotta l-fehma tal-Bord mediku tas-Sigurta' Soċjali u tagħti l-ogħla grad ta' debilita', ladarba skond ix-xhieda mressqa⁴⁵, l-Bord kien jaqbel li l-applikant ikun eliġibbli għall-pensjoni ta' invalidita' biss jekk kemm-il darba jasal għall-fehma li l-applikant (f'dan il-każ l-attur) kien qiegħed ibati minn debilita' li taqbeż id-disgħin fil-mija (90%). Il-Qorti ma tistax tilqa' din is-sottomissjoni⁴⁶;

Illi l-Qorti hija tal-fehma li jmissha toqgħod fuq il-konklużjonijiet tal-perit maħtur minnha. Huwa minnu li GO

⁴³ Dok "AA1" f'paġ. 147 tal-proċess

⁴⁴ Dok "AA2", f'paġ. 148 tal-proċess

⁴⁵ Xhieda ta' Adrian Attard 15.3.2005, f'paġ. 153 tal-proċess

⁴⁶ Ara App. Civ. 29.5.2009 fil-kawża fl-ismijiet *Felix Ċefai et vs Joseph Cutajar* fejn jissemmwew iċ-ċirkostanzi meta l-Qorti tista' titbiegħed mill-perċentwali ta' debilita' stabilta minn perit mediku maħtur minnha.

talbet il-ħatra ta' esperti mediċi addizzjonali u, għalkemm inħatru, baqgħu qatt ma waslu biex iressqu r-rapport tagħhom u l-Qorti ħassriltihom il-ħatra tagħhom. Il-fehmiet tal-espert maħtur jiswew daqs fatt aċċertat u l-Qorti tqis li fit-tfassila tal-istess rapport l-espert sema' sewwa x'kellu jgħidilha l-attur, tant li ħa qies ukoll ta' incidenti oħra li l-attur kien garrab qabel l-incident mertu tal-każ, fosthom wieħed sentejn qabel waqt ix-xogħol tiegħu ma' GO stess. Il-fehma tal-perit maħtur mill-Qorti hija wkoll waħda oġġettiva li tgħarbel il-qagħda tal-attur u l-kundizzjoni tiegħu bħala riżultat tal-incident mertu tal-każ, u tifirdu minn uġiġħ u kundizzjonijiet mediċi oħrajn li seta' kellu b'effett ta' incidenti oħra li ma kellhomx x'jaqsmu ma' dan;

Illi dwar l-għadd ta' snin li l-Qorti għandha tadotta minħabba t-telf ta' dħul għall-gejjieni, marbuta mal-fattur ta' kemm kellu żmien l-attur dak inhar tal-incident, il-Qorti sejra tadotta *multiplier* ta' għoxrin (20) sena. F'dan il-każ, hija qiegħda żżomm quddiem għajnejha wkoll il-fatt li, fl-ewwel sena u nofs wara l-incident, l-attur ingħata l-paga kollha dovuta lilu. Minbarra f'hekk, matul iż-żmien li kienet qiegħda tinstema' l-kawża, l-attur tqies bħala mhux aktar tajjeb għax-xogħol u ħalla l-impieg ta' GO;

Illi illum huwa aċċettat li l-kriterju ta' kif wieħed iqis il-kejl tal-*multiplier* huwa wieħed li jagħti diskrezzjoni lill-ġudikant, li huwa mistenni li jqis u jiżen iċ-ċirkostanzi kollha tal-każ fid-dawl ta' twettiq ta' eżerċizzju li jagħti kumpens b'ħaqq u mhux b'xi mantra matematika⁴⁷;

Illi għal dak li jirrigwarda t-tnaqqis li s-soltu jsir mis-somma likwidata għaliex ikun se' jsir ħlas f'daqqa, f'dan il-każ wieħed irid iżomm quddiem għajnejh li l-incident seħħ fl-1991 u s-sentenza qiegħda tingħata illum. Fis-sottomissjonijiet tagħha, GO tilminta li dan id-dewmien seħħ minħabba li l-atturi ħadu żmien twil biex iressqu l-provi tagħhom u għalhekk m'għandhomx igawdu benefiċċju minħabba t-tnikkir tagħhom. Kemm hu hekk, wara li l-kawża kienet tħalliet għas-sentenza, l-atturi kienu

⁴⁷ P.A. JZM 13.7.2010 fil-kawża fl-ismijiet *Jeffrey Caruana vs Carmel Montesin* (appellata)

talbu lill-Qorti biex terġa' tiftaħ l-istadju tat-tressiq tal-provi għaliex sa dak inhar – disa' snin wara li fetħu l-kawża – ma kinux ressqu provi dwar id-danni pretizi. Tentativ ieħor tagħhom li jerġgħu jiftħu l-provi wara li l-kawża tħalliet għat-trattazzjoni tal-għeluq ma ntlax minn din il-Qorti. Minbarra dan, huwa fatt ukoll li l-atturi fetħu l-kawża mhux qabel ma għaddew ftit anqas minn ħames (5) snin minn dak inhar li seħħ l-inċident, u għalhekk dwar dak id-dewmien tagħhom ma għandhiex tbat GO;

Illi wara li jitqiesu ċ-ċirkostanzi kollha tal-każ, il-Qorti ssib li għandu jsir tnaqqis mis-somma ta' sittax fil-mija (16%);

Illi fid-dawl ta' dawn il-konsiderazzjonijiet kollha, l-Qorti tasal biex tillikwida d-danni li jmissu jithallas l-attur fis-somma ta' ħmistax-il elf seba' mija u ħamsa u għoxrin euro (€ 15,725)⁴⁸;

Illi għalhekk, it-tieni u t-tielet talbiet attriċi sejrin jintlaqgħu ukoll;

Għal dawn ir-raġunijiet, il-Qorti qiegħda taqta' u tiddeċiedi l-kawża billi:

Tilqa' l-ewwel talba attriċi u ssib li l-kumpannija mħarrka taħti għall-ġrieħi li l-attur ġarrab f'inċident li seħħ waqt il-qadi tax-xogħol tiegħu magħha fit-30 ta' Lulju, 1991, wara nofsinhar, fl-*exchange* tal-istess kumpannija f'Tas-Sliema, u għad-debilta' li ma tgħaddix li l-attur għadu jbati minnha minħabba dawk il-ġrieħi;

Tilqa' t-tieni talba attriċi u tillikwida d-danni mġarrbin mill-atturi fis-somma ta' ħmistax-il elf seba' mija u ħamsa u għoxrin euro (€ 15,725);

Tilqa' t-tielet talba attriċi u tikkundanna lill-kumpannija mħarrka tħallas lill-atturi l-imsemmija somma ta' ħmistax-il elf seba' mija u ħamsa u għoxrin euro (€ 15,725) bħala danni likwidati minħabba l-imsemmi inċident, flimkien mal-

⁴⁸ € 11,700 x 20 x 0.08 x 0.84 = € 15,724.90

Kopja Informali ta' Sentenza

imgħax legali fuq dik is-somma b'seħħ mil-lum sal-jum tal-
ħlas effettiv u kif ukoll l-**ispejjeż tal-kawża**.

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----